

שנרוריית פרס ביאליק

השבוע יענק פרס ביאליק לחוכמת ישראל — לדאשונה בחולדותיו —

לדאגוג ג'זעני המצדד בגירוש ערבי השטחים. בצעד דרמטי חסרתקדים

הודיע שופט הפרס פרופ' חיים שוהם שהוא חוזר בו מחתימתו על נימוקי

חבר השופטים בעיקבות הופעת פרופ' ישראל אלדד (שי"ב) בטלוויזיה.

החולי שאת נגיפיו איכחו לראשונה כמדור זה, בהקשר עם פרסי ישראל, שב ונתגלה בימים אלה עם ההודעה על בחירת חתני פרס ביאליק לשנה זו. והפעם הדברים אפילו חמורים יותר. שכן אם פרס ישראל מדובר היה בשירות-לבו ובצרות-אופקיו של עסקן שזכה כפטור גדול מדי מביקורת ציבורית, ועשה בפרס ככתנן שלו, הנה מבחירת מועמדי פרס ביאליק השנה נתגלתה לפנינו קהות-חושם מוסרית שדומה כי אין למעלה ממנה.

וכך נבעתו כל אלה החרדים לרמותה ולע" תירותיה של התרבות הישראלית, וכל אלה החרדים לכבודו של הפרס, למישמע ההחלטה הענינה את חלקו המיועד לנושא "חוכמת ישראל" לפרופ' ישראל אלדד (שי"ב), פובליציסט, עיתונאי ורמאגוג משולח-הרסן (רו מירון, פוליטיקה, יוני 1987), דברם העיקבי והאידיו-אולוג הקיצוני ביותר של תנועת "התחיה" ותנועת הריבוי והכיבוש המתקרית נוש אמונים על משקל ה"לואיאליסטים" הירועים לשימצה בצפון-אירלנד.

בימים של מעשים מעוררי חלחלה הנעשים כשם ביטחון ישראל, ייתכן שכל הפרשה כולה היתה חולפת בלא תשומת-לב יתירה אלמלא חבר פרופסור אלדד-שייב — מי שזכה בתואר האדק דמי הנכבד במחלקה ללימודי-חוץ של הטכניון, מוסד שאינו מתמחה כידוע ב"חוכמת-ישראל" — הופיע בטלוויזיה, כשבוע לפני מועד קבלת הפרס, ולהכריז כי הוא תומך ב"ריאליסטי-ריאציה" של יותר ממיליון תושבי השטחים הכבושים בידי ישראל בגדה המערבית וברצועת עזה לשאר ארצות ערב.

כך, קיבל על עצמו בצורה חרישמשעית את סמכותו הרחנית של הגזען כהנא. בתולדות התרבות ידועים סופרים והוגי-דעות לאימעטים וגורסו כי השחתה לשונית כמוה כשחתות מוסריות. כך קונפציוס וכך בומבנו שלנו סופרים ומשוררים כקארל קראוס, ברט ברט ועזרא פאנור, המושג "ריפאטריאציה" פירושו המילולי הוא "חזרה למולדת". על אותה מחלקה המלכות היתרית המועדית ישראלית לידי יישאל שהגירו מן הארץ לחזור למולדתם ניתן החלטת לומר כי היא עוסקת ברה פאטריאציה.

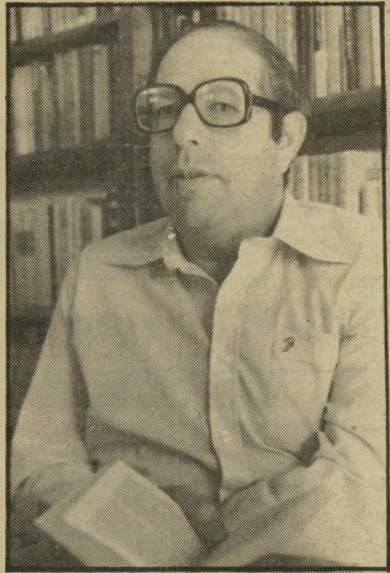
אבל לקרוא בשם "ריפאטריאציה" לגירוש מאות אלפי גברים, נשים וטף ממולדתם, מן הערים והכפרים שבהם נולדו וחיו, ביהודה, במשורון וברצועת-עזה, לארצות שבהן לא רדכה כפרגל מיקצתם מעולם, הוא מעשה נבלה מאידך-כמותו. והוא גם מעשה ציני והיא למיש"רים מושחתים ומשחיתים-לשון-ותרבות מנין אלה הקוראים לרונדן בשם "רמוסטיה עממית" ולדיכוי רוג התושבים בשם "הפרדה" (אפאטיה), שלא לדבר על אותו מיסטר ידוע-לימצה שקרא לרצח אנשים בתאיגונים ולמחזור גופותיהם למוצרי-ניקוי כגון סבון בשם "פיתרון סופי".

והי איפוא החברה הנאה שאליה הצטרף עתה חתן פרס ביאליק לחוכמת-ישראל שלנו, "הרמא" גוג מלכת-ההרסן? ישראל אלדד. להציג אותו, עם היונוות מוקד הקלוש והרדוד שלו, לצידם של חוקרים כמשה צבי סגל, יחוקאל קופימן, גרשום שלום, נפתלי טורסיני, נחום סלושץ, ירוחם פישל לחובר, יצחק בער, יעקב נחום אפשטיין, נתן אלבק ומרטיין כוכר — הוא לא רק מעשה איולול ומעשה חסרת-אחריות, הוא, אף הוא, מעשה של שחיתות-המידות.

שלא לדבר כבר על השאלה המתבקשת, כיצד ניתן להעניק את הפרס לאלדד-שייב ולמנעו מפרופ' ישעיהו לייבוביץ, מועמד טבעי וראוי לו מה שנים בזכות מישנתו ומחקריו. מועמדותו של לייבוביץ הוכשלה, כזכור, על-ידי קואליציה של שני חוקרי יודאיקה מהוללים כפרופ' אלי שווייד,

נאמן נוש אמונים, ור"ר מנוחה גלבוע — מרצה וזטרית אבל אשתו של הממונה" לשעבר על פרסי ישראל. וזאת, חרף המלצתה החמה של החוקרת החשובה ביותר שהשתתפה אותה שנה בוועדת השיפוט — פרופ' שרה וילנסקי, תלמידתו וממשיכת דרכו של פרופ' גרשום שלום בחקר הקבלה.

זאת ועוד, הענקת פרס ביאליק לחוכמת ישראל לפרופ' אלדד (שי"ב) מגלה גם חוסר דרך-ארץ כלפי האיש שעל שמו נקרא הפרס וכלפי כל הערכים הגלומים במפעל-חייו וביצירתו שלו. שהרי במיקרה זה אין כל צורך לנסות לנחש כיצד היה ביאליק מגיב על הבחירה. במיקרה זה

פרופסור חיים שוהם: מסרב להיות שותף להחלטה

אנו יודעים בדיוק מה היה המשורר אומר אילו נשאל, שהרי חינהו את דעתו ביחס לאלדדים למיניהם לאיחת ולאישתיים בעודו בחייו. וכך, גם לא נתקשקש להחזיק ברעה ש"ראיתכם שוב נקוצר ידכם" מופנה כלפי הרביזיוניסטים דווקא, די לעיין במה שכתב ביאליק בימי הריב ביישוב הארצי-ישראלי בעיקי בות פרשת רצח ארלוזורוב.

ואלה דיכרי ביאליק בשנת חייו האחרונה: "זרע השטן הרביזיוניסטי היפרה רוש ולענה ואף על פי כן ליכי סמוך ובטוח, כי הגוף הבריא של היישוב יתגבר גם על המחלה הזאת. יכול נוכל לה".

ומי לנו מייצג נאמן של "המחלה הזאת" בימינו מאלדד-שייב, הרמאגוג משולח-הרסן". "המחלה הזאת" בגילגול קשה ומסוכן לאין-ערוך מזה שאלי כיוון המשורר הלאומי.

לפיכך, הענקת פרס ביאליק לחוכמת-ישראל לאיש אשר כזה גם אינה מעידה על "חוכמת" ישראל" יתירה מצר שופטי הפרס. אדרבה, היא מעידה על "סיכלות ישראל" מובהקת שלהם.

צדיק בסדום

קרן-האור היחידה, כפי שנהוג לומר, בפרשה אפלה זו היא העובדה שבעיקבות אותה הופעה אומללה של אלדד בטלוויזיה, חזר בו אחד משלושת השופטים, פרופ' חיים שוהם, מרצה בחוג לספרות עברית והשוואתית באוניברסיטת חיפה וקודם לכן באוניברסיטת בראייל, מהסכמתו להענקת הפרס לחסיד הריפאט-ריאציה-טראנספא.

בשיחה אתי ביום השישי האחרון התוודה באוזני: "אחרי ששמעתי את דבריו של שייב

בטלוויזיה לא עצמתי עין כל הלילה. עד אז חשבתי, אולי מתוך נאיביות יתירה, שניתן ואולי אף צריך להפריד בין פוליטיקה לבין פעילותו של אדם כמורה ואולי אף כהוגה-דעות. אבל ההעזה שלו להעלות את הריפאטריאציה של ערביי יהודה ושומרון ורצועת-עזה כפיתרון לסיכסוך היהודי-ערבי, והמשמעות הרחנית והציבורית שנודעת להכרזה הזאת בתנאים הנוכחיים ועל רקע ההתפתחויות האחרונות, לא איפשרו לי עוד להיות שותף להחלטה שהייתי שותף לה גם קודם לכן כחצי-לבד".

אמר ועשה. יירשם הדבר לזכותו ולזכות אומץ-לבו ויושרו האינטלקטואלי, שלאחר אותו ליל-שימורים עמד ושלח את המכתב הבא לסגן ראש עיריית תל-אביב נתן וולך, הממונה על הפרס, בצירוף העתקים ליעקב אורלנד, יו"ר אגודת הסופרים העברים, שמטעמה נבחר לכהן כשופט, לשני חברי-לוועדה, הפרופסורים פנחס פלאי (אוניברסיטת באר-שבע) ורבקה שפי אופנהיימר (האוניברסיטה העברית), שהיא גם יושבת-ראש הוועדה, ולראש עיריית תל-אביב שלמה להט.

והרי תוכן מכתבו של פרופ' חיים שוהם לסגן ראש עיריית תל-אביב:

"למר וולך הנכבד,

אבקש להסיר את שמי מנימוקי ועדת השופטים להענקת פרס ביאליק לחוכמת-ישראל לשנת תשמ"ט לר"ר ישראל אלדד. נתונים ומצב שאיפשרו לי בשעתו להצטרף לעמיתים-לשיפוט ולהעניק את הפרס לר"ר אלדד שנתנו מעיקרם. מה שהיה אפשרי לי עוד לפני חודש ימים ויותר — שוב אינו אפשרי, בעיקר לנוכח הופעתו של ר"ר אלדד אמש בתוכנית מוקד בטלוויזיה הישראלית ועמדות שנקט בהן (בעיקר לקראת סופה של התוכנית).

יש בצעד זה שלי משום מחאה רבתי מצדי וצר לי שאיני יכול להחזיר הגלגל אחורנית. בעת קריאת נימוקי השופטים, אבקש שלא לציין את שמי, שכן אני מסיר הסכמתי.

אין הדברים אמורים לגבי הפרופסור צ.ב. רבינוביץ וסיפרו (הוצאה מרדית של מחזור פיוטי ינאי) שזכה אף הוא בפרס. אם מכתבי הוא כהתפרשות מועדת השופטים האמורה — הרי אני מתפטר ממנה. חיים שוהם 22.1.88

חסרת קדים

פרשה זו היא חסרת-תקדים בחומרתה בתולדות פרס שכאמור לא חסרו בו גם קודם לכן עיוותים וכן משואיפנים מביש, גם אם עדיין לא פשתה בו המחלה הגיוענית הרומסת את כל נורמות המוסר המקובלות של התרבות היהודית והעברית (כולל, אגב, זו שבכתיבי זאב ו'צ'וטינסקי...)

כך, בחלוקה ה-30 לשנת תשכ"ב לא הוענק הפרס לספרות יפה במועד הקבוע מכיוון שהשופטים מצאו ש"רוב הספרים שהוגשו, ושהיו ראויים לפרס, הם של סופרים חפזים, שכבר קיבלו את פרס ביאליק פעם ואפילו פעמיים" — החלטה נבונה ויפה. כספי הפרס הועברו איפוא, בהתאם לתקנון, לוועדת הפרס של השנה שלאחריה, ואילו זו נתכנסה עוד ביעת כהונתה של קודמתה, בתכסיס שגם אם היה חוקי הריף ריח לאינעים, והמליצה להעניק את הפרס לספי רות יפה למבקר פרופ' ברנך קרצווייל.

החלטה קודמת להעניק את פרס ביאליק לחוכמת-ישראל לדוד בן-גוריון (תשי"א) עוררה הסתייגויות והיריחוים, והיוותה תקדים מסוכן. התקדים נעשה מסוכן פייכמה כשרוד בן-גוריון וזכה בפרס בשנית בחלוקה ה-39 לשנת תשל"א. אלא שהאיש שזכה או שלא-יברין, לדעתנו, לא היה רמאגוג גיועני היסטרי המטיף לגירוש עמים

כי אם אחד ממקימה ומעצבי דמותה של מדינת ישראל.

ההחלטה להעניק את פרס ביאליק לספרות יפה, שאגב לא הוענק מעולם ללאה גולדברג, ליונתן רטוש, למרדכי טמקין, ל"צ רימון, לאסתר ראב, ליעקב חורגין, ליעקב אורלנד, לנסים אלוני, לחנוך לוין, ליהושע בריווסקי, לשלמה גרודונסקי ועוד רבים וטובים — לפובליציסט, למבקר הפורש ולעסקן התרבות הממולה ישראל כהן, היתה אף היא צעד נוסף בסדרה ארוכה של עיוותים, מחולים ושיטוקים חלקיים בהם לקה יושרם האינטלקטואלי של שופטים שאמורים היו להוציא מישפט-אמת.

שעוריה של ממש התחוללה בחלוקה ה-26 (1958), כאשר, מחמת "חילוקי דעות בין השופטים", לא נתקבלה ההמלצה להעניק את הפרס לימי ציקלן של ס. יזהר.

יזהר סמילנסקי וכה לאחרמכן בפרס ישראל. כלומר, ישראל כהן — כן. אבל ס. יזהר — לא...

אגב, פרס ביאליק, בניגוד לפרס ישראל המחייב הכרעה פה-אחד, מוענק על פי תקנונו — ברוב דיעות. כך שהתנגדותו של פרופ' שוהם בוועדה עצמה לא היתה מסוגלת למנוע בעד שני חבריו מלהעניק את הפרס לישראל אלדד.

ואולם, התנגדותו-שבדיעבד של פרופ' שוהם וסירובו לחתום על נימוקי הפרס יוצרים מצב שאין לו תקדים בכל 55 שנות קיומו של פרס ביאליק ואשר עלול לעלות לדמאגוג-הריפאט-ריאציה שלנו בכיבוד שלו אינו ראוי. זאת, אם לא יחליט לוותר עליו מרצונו.

גם אם לא כך יתגלגלו הדברים, ופרופ' אלדד — מייצגו של כל הרע והמכוער בישראל של ימינו — יוכתר ביום ג' השבוע בתואר חתן פרס ביאליק לחוכמת-ישראל — הינה צעדו האמיץ של חיים שוהם השיג את מבוקשו, באשר היפנה את תשומת-לבו הציבור לחזית המילחמה החדשה המתנהלת בימים אלה בתרבות העברית, בככל תחום אחר של החיים בארץ הזאת, החל בתיאטרון חיפה, עבור דרך וארי סאליב, אירגון פא"ן, אגודת הסופרים, פרס ישראל ועכשיו גם בפרס ביאליק.

נתן זך ■

בקשה

לפסק זמן

חזית וארי סאליב גם היא לא קופאת על שמריה. וזוכרים? תוכניתו של ראש עיריית-חיפה גוראל ל"שקם" את הרובע הערבי לשעבר של וארי סאליב על-ידי מחיקתו מעל פני הארמה והקמת קריית ספרים, סליחה, מישרדים, קניון, חניון וכביש רב-מסלולי על קרקעו היקרה — וכן רובע אמנים, בשוליו".

זוכרים גם ש"ועד אגודת הציירים והפסלים של חיפה הצפון" ובו אמנים ידועיים ורבי-עלילה כיוורל לילך, ויהו קיינר, דינה מרחב, רעיה טלמור, עמי בידמן, יוסף יבלונק, דבורה שמחוני, זאב ישכיל ואבנר חדר התיצבו פה-אחד לימינו של ראש עירם, בהכרזים כי תוכניתו שהוצאה תחישתיים מן הגניזה תביא ליצירת "פנינה בלב חיפה". כל זאת, לא בלי תמורה נאותה, כמובן. שכן ראש-העיר הכושל שגלחץ אל הקיר על-ידי ההד הציבורי מתכוון, כך מכריזים בגאווה לא-מוסתרת צייריו, "לשתף אותנו בעשייה", ואפילו "נקבע סיור בווארי כדי להתרשם ולקבוע בית לשיפוץ עבור האגודה".

אפילו נקבע סיור. באמת, מי היה מעלה זאת על דעתו אכן, היינו כחולמים:

מסתבר כמובן כי התגובה הנועזת של קהילת האמנים והסופרים בארץ — אליה הצטרפו כמה מן השמות הידועים והמכובדים ביותר בציון ובספרות הישראלית בני זמננו — הביא לא רק את הארונה-החבר גוראל, כי אם גם את ה"ה לילך וטלמור, יבלונק וישכיל לידי מחשבה שניה.

וכך, במכתב מיום 7.1.88 המופנה אל ה"ועד הציבורי להצלת וארי סאליב" (ה' רקוויאם לוארי סאליב", העולם הזה, 6.1.88), מבקש יושב-ראש אגודת הציירים והפסלים בחיפה והצפון, יורם לילך, מאת הועד הציבורי, פסק זמן עם התיקשות כדי לתת לדברים את הזמן הטבעי לקידום.

"פסק זמן עם התיקשות". שמעתם ניסוח? ואשר לקידום — הייתכן שב"קידום" זה מתכוון היר"ר לבית האמנים המובטח (1600 מ"ר) כרמי לא-יחרץ, ואולי גם לקניון, לחניון ולכביש הרבי-מסלולי של ראש-העיר גוראל שתיסמנות וארי סאליב החזירה אותו למציאותה של שנת הבחירות הבאה עלינו לטובה?